

Hegoafrika

Bakearen irribarrea

Hegoafrikako arrazen arteko harremana zuzena da guztiz; areago, lagunkoia kasu askotan. Demokrazia ezarri eta hamasei urtera, salbuespenak salbuespen, hegoafrikarren koloreak galdu egin du denbora luzean izan zuen garrantzia eta badirudi herritarrak ohitu egin direla ezaugarri horri erreparatu gabe bizitzera. Iraganeko zauriak itxita, erronka berriak dituzte orain.

Testua eta argazkiak:

LANDER ARBELAITZ

ARRAZA ETA KOLORE GUZTIETAKO JENDEA atzera eta aurrera dabil Cape Town erdialdeko supermerkatu hotzean. “Trauli egin da egoera”, esan dit sakelakoak saltzen dituen emakume beltzak, espero ez zuen elkarriketa batean aurrera doala konturatzen ari den neurrian. “Lehen, tren geltokira alaba jasotzera joaten nintzenez, ni bezala zain zauden emakume zuriak mespretxu egiten zidaten. Orain berriz, kalean elkar agurtzen dugu eta irribarretxoak ere sortu dira...”. Lasaitu aurpegia jarri du une batez, hain urrun ez den iragana atzean nola geratu den konturatu balitz bezala.

Bide luzea egin dute hegoafrikarrek arrazen arteko guda zibila saihestu eta demokrazia ezarri zutenetik. Urteak egin zituzten Apartheidaren Gobernuak eta ANCK (Afrikako Kongresu Nazionalak) negoziatzen. Beltzen asmoak zurien beldurrekin uztartzea zen helburua. Azkenean, beltzek askatasuna lortu zuten, eta zuriak ere, euren buruak askatzea lortu zuten neurri handi batean. Ondoren, mundua harritu egin zen, komunitate beltzak zapaltzaile zaharrari barkamenaren eskua luzatu ziola ikusita, eta orduz geroztik, hamasei urtetan, aurrera egin dute arrazen arteko harremanek.

Baina hainbeste urtez herrialdeko gehien-go beltzari –egun, biztanleen %79– bere bidea oztopatu izanak ondorio garbiak utzi ditu XXI. mendeko Hegoafrikan. Horren erakusle dira milioika herritar beltzen etxe diren auzune edo *township*-ak. Hiri bakoitzak gutxienez bat badu, erdigunetik ez oso urrun. Bertako biztanleen bizi maila apurka gora doan arren, herrialdeko biztanlerik txiroenak auzuneetan bizi dira, askotan txapaz eraikitako gela txikietan. Gobernua pixkana etxeak

eraikitzen ari bada ere, bi milioi etxe inguru falta direla kalkulatu da.

Sufrimendu hitzak

80 urteren bueltan dabilen Stasti Kasi, Eastern Cape landa eremuan jaio zen, Nelson Mandela eta egun herrialdean agintzen duen ANCKgo goi agintari asko bezala. Xhosa ama hizkuntzan hitz serioak mintzo ditu. Goseak gidatutako bizi baldintza gogorrei ezin aurre egin eta Cape Townera lan bila joan zen beste milaka herritarren antzera. Hiriaren kanpoaldean metalezko txapa batzuk elkarren ondoran jarrita eraiki zuen lehen bizilekua. “Eguna argitu baino lehen joaten ginen gizon zuria- rentzat lan egitera, eta ilunduta itzultzen gine- nean, poliziak etxolak birrindu zizkigula topatzen genuen. Eguna joan, eguna etorri. Lo egin ahal izateko, berriz eraiki behar izaten genituen”.

Azal beltz zaildua oraindik dotoreago egiten dio ilunabarreko eguzkiak argitutako ile urdinuak. Bere historia kontatu digu, baina hein handi batean bere herriaren Historia kontatzen du Kasik. Urtetan alde batera eta bestera egin ostean, azkenean poliziak kamioi batean sartu eta Khayelitsha auzune berrira eramane zuen. Hor bildu gara, eta gutxika inguruko jendea hurbiltzen hasi da, gizon jakintsuaren hitzak entzun asmoz.

Khayelitsha auzunea arriskutsua dela dio sekula aukerarik izan ez duen jendeak. Cape Town erdialdetik autoz 15 bat minututara dago. Bertako biztanleak hirira joaten ziren

“Txiro jaio nintzen, eta gazte utzi nuen eskola. Jainkoak lagundu dit lan hau topatzen. Nik ez badut egiten, nork egin behar du irribarre?”. Ciront Williams, egunkari saltzailea.

lanera, baina legez arraza ezberdinetako kideek ezin zuten elkarrekin bizi, hara eram zituzten beltzak. Egun milioi bat pertsona inguru bizi da herrialdeko bigarren auzunerik handiena den honetan –Johannesburg kanpoaldean dagoen Soweto sonatua da handiena–. Eskolak, ospitalea, supermerkatua, haragia erretzeko postuak, tabernak, bankuak, ostatua, ordenagailu dendak eta gailurik bitxienak saltzeko postuak topa ditzake bertan bisitariak. Eta nola ez, jendea. Jende asko; bereziki umeak, kalean jolasean, gurpilekin, baloiarekin, panpinekin.

“Hainbeste sufrimendu sortu ostean, nolatan barkatu zenieten zuriei urte-tako zapalkuntza hori?”. Kasik gertu du erantzuna: “Jainkoak ez zigukeen barkatuko gizon zuriak guri egindakoa guk eurei egin izan bagenie”. Hala dio hainbeste urtez arrazismoaren maila gorena lehen eskutik sufritu duen herritarrek, munduko galderririk inozoena erantzungo balu bezala. Mendekua existituko ez balitz moduan mintzatzen dira Afrikako mutur honetan, ez Kasik zaharra bakarrik, gaiak hitz egin didaten guztiek baizik. Europarrari ulertzen zaila egiten zaion zerbait da: urteak borrokan eman ostean, behin boterera heldu eta “iraganeko zauriak sendatzeko garaia heldu da, eraiki dezagun etorkizuna elkarrekin” esanez barkamenaren apologia egitea. Mandelaren hitzak izan ziren horiek, eta herritarrek jarraitu egin zioten 1994an. Horregatik idatzi dute hizki larriz historiako pasarte hori hegoafrikarrek, esaten dutena egia sinesten dutelako.

Amnistia orokorra zela eta ez zela, eztabaida sutsuak izan ziren herrialdean trantsizio garaian. Azkenean, Desmond Tutuk gidatutako Egiaren eta Berradiskidetasunaren Komisioak (TRC) historiako pasarte horrekin amaitzeko aukera eman zien hegoafrikarrei. Bi urtetan, iraganeko zauriak berriz ireki eta ongi sendatzeko bidea zabaldu zuen. Bi oinarri izan zituen komisioak. Batetik, lehen aldiz biktimei euren mina azaltzeko aukera eman zien. Bestetik, ekintza kriminalak egin zituztenei, egia kontatuz damua azaltzeko parada eman zien, nahiz eta damua erakustea ez zen nahitazko betebeharra. 22.000 biktimek hartu zuten parte munduko beste lekutara eram den komisioan; amnistia eskatu zuten 7.100 lagunetatik 1.146k lortu zuten. Zuri ugarik lehen aldiz izan zuen beltzen minaren berri, eta askok orduan ulertu zuen zergatik borrokatzen zuten auzuneetako “beltz komunistek”. Amnesia orokorraren amaiera izan zen. Berradiskidetasunaren

hasiera. Hala ere, ANCKo lider asko ez zen komisioaren emaitzarekin gustura geratu, maila berean jartzen zituelako euren borroka eta apartheidaren krimenak.

Barkatuz indartu

John Carlin kazetari eta idazleak bere begiekin ikusi du herrialde honen bilakaera. 1989an iritsi zen Hegoafrikara, kazetari korrespontsal gisa, eta ordutik tinta asko isuri du gai potolo honen xehetasun txikiak azalduz. “Ni iritsi nintzenean, beltzek ezin zuten autobusik onenetara igo, ezta trenen bagoirik ederrenetan bidaiatu ere, ezin zituzten

parke publikorik politenak zapaldu, eta hondartzan ‘zuriak bakarrik’ moduko kartelak irakur zitezkeen, nahiz eta zurien zakurrak han lasai ibili. Eta herrialdearen gehiengo handia izanik, beltzek ezin zuten bozkatu. Batzuetan ulertzea zaila den eskuzabaltasuna izan zuten hemengo beltzek, eta Mandelak eta bere inguruko jendeak ikaragarriko pragmatismoa erakutsi

zuten”. Kazetari ingelesaren hitzetan, arerio zaharraz mendekatzeak eskuin muturreko talde terrorista zuri bat sortuko zuela argi zuten, eta kontrako bidea egin zuten. “Kontutan hartu hemengo zurien artean arma ugari eta ikaragarriko esperientzia militarra zegoela, askok Angolako gudan borrokatu baitzuten. Jende horrek herrialdea deuseztatu zezakeen”.

Datu zehatzik ez dagoen arren, demokrazia ezarri aurreko urteetan milaka zuri utzi zuten herrialdea Australia, Zeelanda Berria, AEB edota Ingalaterran beren bizitzak berriz hasteko. Baina ekonomikoki lur jota zeuden herritar beltzek ez zizkieten kendu bizilagun zuriei ordura arteko egoera baliatuz lortutako etxe, auto eta dirua. Ez zituzten herritar zuriak matxeteekin banan-banan txikitu eta ez zituzten marrazoz betetako itsasora bota. Zurien artean zabalduetako beldur eta zurrumuruak ez ziren sekula herrialde honen orrialdeetan idatzi. Bertan geratutako zurien

Goiko irudian, neskato hegoafrikarra baloiarekin. Mfesane Ndudwa, Khayelitshako bizilaguna: “Oso harro gaude gure herrialdea, gure kontinentea delako Munduko Txapelketa hartu duena. Munduari erakutsi diogu hemen ere gauzak ongi egiten direla, eta aho gaizto asko isildu ditugu behingoz”. Beheko irudian, Archibold Jonasi. Lau metro koadroko gelan bizi da: “Zergatik barkatu genien zuriei? Behingoz herrialde normal batean bizi nahi genuelako. Hilketak gehiagorik ez, bizi gaitzen bakean. Orain etorkizuna eraikitzen ari gara”.

◉ Hegoafrika

gehiengoak esker onez aitortu behar izan du apartheidaren burbuilatik azkenean esnatu izana. Euren kontzientziak ere lasaiago bizi dira “herrialde normal” batean.

Apartheid garaia, zurien gehiengoarentzat, errudun sentimenduak mikaztutako denbora tarte arraroa da. Prentsa askatasunik ez zen garai haietan, auzune beltzetako liskarrak propaganda gisa erabiltzen zituen orduko gobernu arrazistak. Politikarekin interesik ez zuen zurien gehiengo urrun bizi zen, bai mentalki eta bai fisikoki, herrialdea bizitzen ari zen errealtate odoltsutik, eurentzat prestatutako paradisu antzeko auzo lasaietan zeuden. John Carlinen hitzetan, mundu osoan ez zen komunitaterik Hegoafrikako zuriak baino bizi maila altuagoa zuenik.

Orain gutxi Clint Eastwoodek Invictus izenburupean zinema pantailetara egokitu berri duen libururen idazlea da Carlin: El Factor Humano gazteleraz edo Playing the Enemy ingelesez. Bertan bikain azaltzen du herrialdearen unerik kritikoenetakoan, herria inoiz baino zatituago zegoenean, 1995eko Munduko Errugbi Txapelketak arrazen arteko adiskidetasunean jokatu zuen papera. “Orain 20 urte esan izan bazenit gaur Hegoafrika Munduko Kopa ongi antolatzeke gai izango zela, zera erantzungo nizuke: zu seko erotuta zaude!”. Baina gaur egun, nahiz eta Munduko Koparen bezperan “lehertzearen arrazen arteko tentsioaz” mintzatu diren Europako hedabide ugari, “kazetari inozo askok idatzitako txorakeriak besterik ez dira horiek”, Carlinen iritziz.

Amnesia zuria

16 urte zituzten Jay Haupt-ek eta Sascha Polkey-k euren herrialdean demokrazia ezarri zenean. Cape Town kanpoaldean, bohemio sona duen Observatory auzoan bizi dira, apartheid garaian zuriak eta beltzak elkarrekin bizi ziren leku urrietako batean. Cape Town erdialdeko jatetxe eta taberna dotore

Goiko irudian, James Caribe, Kenyako etorkina: “Nire lankideek ere esan didate kontuz ibiltzeko Munduko Kopa ostean. Berriz etorkinon aurkako erasoak hasten badira ez dakit zer egin. Badakit zenbait auzunetatik dagoeneko jendea etxera itzultzen hasi dela”. Behean, Jay Haupt eta Sascha Polkey, Observatory auzoko bikotea. Kritikoak dira egungo gobernuarekin, beltzen aldeko politikak hartzen dituelako.

baten jabe da Haupt, eta Polkeyk berriz, komunikazio enpresa batentzat egiten du lan. Biak harro daude euren *hegoafrikartasunaz* eta egungo gobernuarekin nahiko kritikoak dira, batez ere goraka doan ustelkeria politikorekin. Gehiengo handia beltza den herrialdean, zuriak dira Haupt eta Polkey. Kolore biziz dekoratutako etxearen alde banatan autoarentzat aparkalekua eta barbakoak egiteko prestatutako belardi txikia dute. Finn izeneko seme ilehoria ekarri zuten mundura orain urtebete, eta orain, arreba txiki bat ekarri nahi diote. Familia zoriontsua dirudite eta bizi maila altua dute, herrialdeko batez bestekoarekin erkatuz gero. Hiritik urrunago legokeen etxe handiago baten bila dabilta, hau txiki geratu baitzaie. Eskuzabaltasun osoz, eurekin afaltzera gonbidatu naute, ezertaz ezagutzen ez bagara ere.

“Apartheidaz asko esan eta idatzi izan da, baina tira, egun Hegoafrika ezberdina da eta arraza guztietako jendea bakean bizi gara elkarrekin”, dio Hauptek. Iraganari buruzko galderak berehala bideratzen dituzte gaur egungo egoerara. Oso kritikoak dira, batetik, trantsizio urteetan herrialdetik ihes egin zuten milaka zuriekin, eta bestetik, egungo gobernuarekin, nabarmenki herritar beltzen aldeko politikak hartzen dituztela salatuz. Gobernuak, beltzen langabezia tasak txikitu asmoz, lanpostu bat lortzeko orduan beltzei lehentasuna ematen dieten legeak jarri ditu indarrean, eta zuri asko, prestakuntza hobearrekin hainbatetan, diskriminatuta sentitu dira.

Urki
TXAKOLINA

Askizu Auzoa, Getaria
Tel.: 943 14 00 49 • www.urkitxakolina.com

Ezkerrean, umea Hegoafrikar bandera soinean duela. Eskuinean, Soweto auzunean emakumea janaria saltzen.

Ordea, beltzen klase ertaina azken urteetan izugarri hazi den arren, zurien %5a dago langabezian, eta beltzen %30a.

Beltzenganako interes falta leporatzen diete sarri hegoafrikar zuriei herrikide beltzek. Horren adibide, turistren artean horrenbesteko interesa edo morboa sortzen duten Soweto bezalako auzuneetara egiten diren tourrak. Apenas hartzen dute parte horietan hegoafrikar zuriek. “300 bat aldiz joango nintzen Sowetora kanpotarrei hemengo herritar txiroak nola bizi diren erakustera, eta guztira, bi hegoafrikar zuri etorri dira beren herrikideak nola bizi diren ikusi eta ikastera”, dio Lindane 30 urteko sowetotarrak. John Carlinen arabera, “zurien jarrera orokorraz asko esan da, baina aitortu beharra dago aldaketa onartu dutela. Estatu kolpe baten arriskua oso handia zen, baina hamasei urtetan berradiskidetasunaren mesedetan bide luzea egin dute hemengo herritarrek”.

Paradigma aldaketaz

“Apartheida sekula babestu izana ukatzen du hegoafrikar zuri askok. Nik neuk barne, zuri guztiek babestu genuen apartheid ordea, eta benetan gauza ikaragarria izan zen. Hori diot garrantzitsua delako iraganari ez ihes egitea. Ezinbestekoa da onartzea apartheid existitu zela eta bere garaian onura atera niola. Gehiago esango dut, hura indarrean mantentzen

zuen zutabeetako bat izan nintzen”. Roelf Meyerren hitzak dira, Apartheidaren Gobernuak trantsizioa negoziatzeko izendatu zuen gizona. Ondoren, Nelson Mandelaren Batasun Nazionalako Gobernuko ministro izan zen. Hitzok *Paradigma Aldaketa* liburuxkan utzi ditu; Hegoafrikako gatazka nola konpondu zuten deskribatzen du bertan.

“Hegoafrikar galdu du Mandelaren garaian izan zuen berezkitasun epiko hori eta egun dituen arazoak beste hogeinaka herrialderekin partekatzen ditu”, dio Carlin kazetariak. “Badago historiarekin mindutako jendea, oportunistak politikoak, behin eta berriz arrazen arteko tentsioari buruz zutabeak idazten dituen jendea... baina egun arrazismoa eta batasun nazionalaren kontua ez da gairik garrantzizkoena inondik ere. Lehentasunen zerrendan pobrezia, krimena, gobernuaren ustelkeria eta hezkuntza sistema hobetzea daude goiko postuetan”.

“Baina oraindik txapazko etxeetan bizi diren milaka pertsona horiek ez al dira engainatuak sentitu ANCren Gobernuarekin?”, galdetu diot Brian Currin abokatu hegoafrikar zuriari, Johannesburgoko bere bulegoan. Ados dago. Currin, bere herrialdeko gutxiengo baten barnean, gutxiengoa izan zen. Apartheidaren aurka borroka egin zuen zuria izan zen, urtetan heriotza-mehatxuak jasan bazituen ere. Bere hitzetan, zuriek dutena

ikusten dute beltzek, eta euren ia ezer ez dutela, eta horrek bi taldeen arteko tartea zabaldu besterik ez du egiten. Currinen ustez, herrialdeko pertsona bakoitzari bere abildadeak garatzeko aukera eman behar zaio, eta behin bakoitzak etxea eta lana lortzen ditueanean, bizitza beste begi batzuekin ikusten hasiko da. Bere garaian Apartheidaren Gobernuari horrenbesteko buruko min sortu zizkion abokatuaren esanetan, herrialde honen arrakasta, neurri handi batean, politika ekonomikoan dago. Munduko Kopa arrakastaz antolatuko izanak munduari begiak irekitzeko balio izan diola uste du, eta etorkizunean ondorio baikorrak izango dituela ziur da.

Xenofobia zurrumurruak

Cape Townen turistei Afrikako oroigarriak saltzen abila da James Caribe gaztea. Bi urte dira Kenyatik emazte eta haurrarekin kontinentea zeharkatuta etorri zela. “Zu kazetaria zara, zer gertatuko da Munduko Kopa ostean?”, galdetu dit. Ez da itaun erraza. Afrikatik herrialdera paperik gabe etorritako etorkinen aurka orain bi urte erasoak hasi zirenetik, etorkinak ez daude lasai. %30 inguruko langabezia tasak dituen herrialdean, azken hamabost urteetan zortzi milioi etorkin inguru sartu dira lanpostu apurrak borrokatzera.

Herrialdeko etorkinen artean zurrumurruak lau haizetara zabaldu dira. Munduko Kopa amaitzean, hau da, mundu osoko kamerek beste norabait begiratzean, berriz ere, orain bi urte bezala, eraso xenofoboak hasiko direla diote, batez ere hirietatik urrun dauden landa eremuetan. Gobernutik eraso hauen aurkako mezu gogorak zabaldu dituzten arren, egoera itsusten ari da, egunkarietako kasu batzuk dagoeneko azaleratu baitituzte.

“Egun, arrazismoa eta batasun nazionala ez dira gairik garrantzitsuenak. Lehenetsuen zerrendan daude pobrezia, krimena, gobernuaren ustelkeria eta hezkuntza sistema hobetzea”

JOHN CARLIN, KAZETARIA

Khayelitshatik Cape Townera bidean, hamabost pertsona goaz estu-estu eginda taxi elkarbanatuetan. Zuri bakarra, ni. Eskuinean eserita dut Siya Nitanga, 32 urteko tabernaria. “Lotsagarria da gure herrialde bizilagunetatik etorritako jendea eraso egitea. Bere garaian, erbestera joan ginenean eskuzabal hartu gintuzten, entrenamendu militarra eman ziguten eta gainera erregimen zuriaren erasoak pairatu behar izan zituzten gu hartzeagatik. Orain hona etorri eta gu haiei erasoka? Penagarria da”, dio.

Erdi beteta edo erdi hutsik ikus daitekeen edalontzia da inondik ere Hegoafrika. Norberaren begian dago balantza zein aldetara orekatu. Batzuek kriminalitate tasa altuetan, pobrezian eta gobernuaren ustelkerian jarriko dute arreta, beste zuek arrazen arteko berradiskidetasunean, hazkunde ekonomikoan eta Munduko Kopa arrakastaz antolatzeko gaitasunean. Kontuak kontu, bi ikuspegiak zuzenak dira ortzadarren nazioa marrazteko orduan.

Barneratu al dute Mandelaren espiritua Hegoafrikako gatazka bizitu ez zuten belaualdi gazteek? 2009an egindako hauteskundeetan lehen aldiz bozkatu zuten Mandela kalean zela jaiotako hegoafrikarrek eta ANCK Mandelaren garaian baino bozka gehiago atera zituen, %66. Baikor da Nitanga. Herrialdea bide onean doala eta gakoa hezkuntza dela uste du. “Nik, bihotzaren txoko ezkutu batean, Hegoafrikako zuriak gorrotatzen ditut ni eta nire arbasoak tratatu izan gaituzten moduagatik, baina gure 12 urteko anaiak ez du inongo gorrotorik”. Lehen aldiz historian, beltzak eta zuriak elkarrekin joaten dira eskola askotara. Horratx etorkizuna. ■

argia.com Hegoafrikatik egunero bidalitako kronikak eta Mundu Kopari buruzko informazioa irakur daiteke txapelketari eskaini diogun kanalean.

CHILLIDA LEKU MUSEOA

Jauregi Auzoa 66 E • 20120 HERNANI • T 943 33 60 06
chillida@museochillidaleku.com • www.museochillidaleku.com

Ondarre baserria

20214 Segura (Gipuzkoa) Tel.: 943 801684
e-posta: ondarre@hispavista.com www.acvmlfimedia.com/ondarre